

Poliittisen toiminnan yksilöistyminen ja henkilökohtaistuminen

JARMO RINNE

Marginaalissa marssiva politiikan *avant garde* on sitkeästi kieltäytynyt vaipumasta unhojen yöhön ja toistuvasti saanut medianäkyvyyttä räväköillä tempauksillaan. Ilmiö ajankohtaistui konkreettisesti loppuvuodesta 2007. Tuolloin joukon aktivisteja onnistui herättää melkoinen kohu eläinten kohtelusta maataloilla valtamedian suosiollisesti julkaistua heidän salaa kuvaamiaan video-otoksia suomalaisilta tuotantotiloilta.

Poliittisen osallistumisen ja toiminnan tutkimuksen näkökulmasta mainitut kaltaiset kampanjat rikastavat ja laventavat ymmärrystä politiikan vaikuttamisen keinoista ja toimintakentistä. Poliittikan käytännölliset ja tutkimukselliset marginaalit ovat sikäli mielenkiintoisia, että niissä toimiessa sekä niitä analysoidessa joutuu useammin perustelemaan tekemisensä relevanssia vaikkapa perinteiseen vaali- tai puolueosallistumiseen ja sen tutkimukseen verrattuna. Ylipäättään politiikan marginaalissa toimivilta herkemmin kysellään heidän toimintansa poliittisuuden perään. Varsin vähäisellä analyttisellä vaivannäöllä ollaan valmiita leimaamaan marginaalissa tapahtuva ja epätavallisia keinoja käyttävä toiminta joksikin muuksi, kuten vaikkapa ekoterrorismiksi, rikollisuudeksi, lapselliseksi kiukutteluksi, pienen piirin toiminnaksi tai jollakin tavalla muuten ei-poliittiseksi aktiviteetiksi.

Tämän kaltainen arvostelu ei poista uusien ilmiöiden tutkimisen arvoa, vaan lähinnä kertoo tieteenalan sisäisistä koulukunta- ja ajattelueroista, sekä sen edustajien vaikeudesta kohottaa katsettaan kapeasta ja spesifistä professionaaliseen horisontista. Tässä kirjoituksessa hahmottelen vaihtoehto-

toista tapaa ymmärtää ja lähestyä politiikan marginaalissa viihtyvää aktivismia.

Keskeisenä motiivina yksilöllistyvälle poliittiselle osallistumiselle voidaan pitää eettiseksi koetua tapaa elää. Tämä tendenssi *totuudessa elämiseen* ja sen mukainen toiminta, samoin kuin muille kohdistettu vaatimus tehdä samoin, näkyy niin aktivistien asialistalla kuin julkisessa toiminnassa. Toiminnan tarkoituksena on julkilausutusti saada aikaan muutos ihmisten elämäntavoissa (ks. esim. *tehotuotanto.net* [www-dokumentti]; *Muutoksen Kevät*, 30 nroa vuosilta 1996–2003; Keck & Sikkink 1998). Poliittikan aktivistit ovat kadottaneet uskonsa *valistuksen dialektiikkaan* eli siihen, että kehitys olisi se *primus motor*, joka johdattaa ihmiskunnan kohti valoisaan tulevaisuutta. Pikemminkin asian voisi ilmaista siten, että länsimaisen, kulutuksen kasvuun perustuvan ajattelun koetaan olevan erottamaton osa ratkaistavaa ongelmaa. Tästä johtuen vaikuttamisen kentät asettuvat korostetusti virallisen poliittisen koneiston ulkopuolelle. Järjestelmä itsessään koetaan sairaaksi ja nykyisen kaltaisen kehityksen uskotaan johtavan perikatoon. Omaksuttu näkökulma on pohjimmiltaan kehitysoptimistista, ja kritiikin kärki kohdistuu kokonaisen elämänmuodon, länsimaisen kulutusyhteiskunnan kriittiseen arvosteluun

Eettis-poliittinen agenda, eli totuudessa eläminen, synnyttää vastustamisen politiikan. Vastarinta ei välttämättä kohdistu perinteisesti poliittisiksi miellettyihin kohteisiin, vaan ennen kaikkea niihin (usein ylikansallisiin) organisaatioihin, tapoihin ja rakenteisiin, jotka ylläpitävät kestäväntöntä kehitystä. Erityisesti tulilinjalla ovat olleet taloudellista

globalisaatiota ajavat organisaatiot ja instanssit kuten WTO, G8-kokoukset, IMF ja Maailmanpankki. Tämän lisäksi toki vastustetaan myös perinteisiä poliittisia kohteita, silloin kun ne tukevat sortavaa, elämän edellytyksiä tuhoavaa tai ihmisten, eläinten tai luonnon oikeuksia polkevaa toimintaa (esim. Keck & Sikkink 1998). Poliittikkaan osallistumisen käyttövoimana on poliittisten konfliktien henkilökohtaistuminen.

Politiikan henkilökohtaistuvat toimintatavat

Subjektiiivisesti koetuttujen asioiden ja ilmiöiden nostamista poliittisen vaikuttamisen alkupisteeksi ja siitä seuraavaa, joko yksilöllistä tai kollektiivista toimintaa voidaan lähestyä fenomenologista viitekehystä hyödyntäen. Fenomenologisesti orientoituneessa poliittisen subjektuuden ja toimijuuden tarkastelussa tarkastellaan tapaa toimia, osallistua ja vaikuttaa poliittisesti. Epistemologisesti selitystapa ottaa haltuun niin *uusien yhteiskunnallisten liikkeiden* kuin yksittäisen toimijan *henkilökohtaisen politisoinnin*. Tällaisen tarkastelukulman avaamisen välttämättömyys on seurausta noin vuosikymmenen aikana tapahtuneesta muutoksesta poliittisen toiminnan muodoissa, keinoissa, mobiilisoitumisessa ja toimintaympäristöissä. Tässä muutoksessa on korostunut paitsi politiikan lisääntyvä subjektillääisyys ja sen myötä nouseva tendenssi henkilökohtaisen politiikkaan, niin myös politiikan tekemisen paikkojen asettuminen entistä selvemmin instituutioituneen formaalin politiikan ulkopuolella.

Henkilökohtaiseen vastuunkantoon ja oman tuuden mukaan elämiseen perustuvan poliittisen osallistumisen ytimessä on juuri yksilön oma herääminen. Tässä heräämisessä on kyse sellaisten ongelmien huomaamisesta, jotka johtuvat järjestelmästä itsestään. Pelastuminen tai edes hengissä selviäminen edellyttää irrottautumista vakiintuneen politiikan tavoista vaikuttaa. Se vaatii pysyttelemistä erossa ”politiikan koneesta”, eli institutionalisoituneesta päätöksenteosta, joka nähdään osana ratkaistavaa dilemmaa. 1990-luvulla esiinnoituneiden postmodernien uusien yhteiskunnallisten liikkeiden viesti on kaikessa karuudessaan se, että rationaaliin tuottavuuslaskelmiin perustuva talousjärjestelmä sekä idealisoitunut ja abstrahoitunut kuvaan elävästä todellisuudesta pohjaava edistysusko johtaa ihmiskunnan tuhoon. Samalta pohjalta ponnistaa myös yksilöllistynyt kollektiivinen toiminta

(ks. Micheletti 2003) sekä yksilön oma yksilöitynyt refleksiivinen politikointi (Häyhtiö & Rinne 2007a). Aktiivisen poliittisen kansalaisuuden yhdeksi keskeiseksi määrittäjäksi on siten nousemasa kyky henkilökohtaisten poliittisten arviointien tekemiseen ja niiden mukaan toimimiseen (Barney 2007, 40). Omatoimisuus korostuu yksilöityneen politiikan toimintakeinoissa, -tyyleissä ja -kanavissa

Fenomenologinen tieteenkriittikki episteemisenä perustana

Hedelmällinen tapa lähestyä ylläkuvaattua kehityspessimismin läpätunkemaa poliittista aktivismia on fenomenologinen tieteenkriittikki. Se pohjautuu Husserlin (1936) viimeiseksi jääneeseen kirjoitukseen, jossa peräänkuulutetaan tieteilijöiden ja ajattelijöiden vastuuta puuttua ihmiskunnan kehityksen kulkuun, jonka Husserl katsoo ajautuvan kohti barbariaa. Erityisen surullisena Husserl näkee tieteen lipumisen etäämmäksi perustastaan elämissä maailmasta ja sen jokapäiväisestä kokemuksellisuudesta (Husserl 1970, 45). Juha Varto (1992) näkee Husserlin kuvaaman kehityksen tuloksena olevan: ”merkityksestä puhdistettu” ja ”[k]okonaan formalisoitu tiede, jossa ei enää edes kysytä formalismien tulkintaa” (mt. 33). Formalisoitu tiede tarkastelee elämää, todellisuutta ja ihmistä idealisoinnina ja abstrahoituina suureina. Tällainen tiedekäsitys johtaa väistämättä sellaiseen näkemykseen, että maailma on hallittavissa, mitattavissa ja laskennallisissa suurein otettavissa haltuun (Husserl 1970; vrt. Varto 1992, 33–34). Kalkyloiva ajattelu on instrumentaalista ja uskoo omaan kykyynsä rationaalisesti ratkaista ongelmia ja lisätä tieteellisen tiedon akkumulaatiota.

Maailman käsitteellisessä tarkastelemisessa ei sinällään ole mitään ongelmallista, se voidaan nähdä tapana saada asioista tolkkua (Varto 1992, 39). Vaarana vain voi olla, että käsitteellisessä abstrahoinnissa samalla kadotetaan yhteys kokemuksellisuuteen ja maailmaa aletaan tarkastella tunnusluokina ja tilastoyksiköinä. Kaikki tieto, niin uskomuksiin perustuva *doxa*-tieto kuin tieteellisesti perusteltavissa oleva *episteeminen* tieto, on viime kädessä kokevan subjektin tietoa ja vain kokeva tietoisuus itse tietää sen minkä tietää. Mikään tiedon tyyppi ei ole siten tiukassa mielessä ”objektiiivista”, vaan se on aina sidottu kokevan subjektin kokemuksellisuuteen (Husserl 1970, 125–126;

Varto 1992, 41). Valistuksen hengessä marssiva, ihmiskunnan valaistuksen tähtäävä tieteellinen ajattelu ei ole ollut kovin kiinnostunut subjektiviiteetin eli tutkijan oman position vaikutuksesta tiedontuottamisen prosessissa.

Elämismaailman merkitys yhteydestä irronnut rationaliteettia tavoitteleva tiede on johtanut uskon, että tieteellisesti tai tutkitusti tuotettu tai kehitetty hallinnoiminen ja johtaminen tuovat maasaan edistystä ja parempaa elämää kaikille. Husserlin tieteenkriitikistä on luettavissa epäilytämäntäkaltaisen kehitysuskon kestävyydelle. Myös postmoderni ajattelu suhtautuu skeptisesti tällaiseen *valistuksen dialektiikkaan* (esim. Gare 1995, 4–6; Pulkkinen 1996): korostaessaan uskon siihen, että rationaalisen ajattelun avulla maailma muuttuisi paremmaksi, haihtuneen savuna ilmaan Auschwitzissa. Ideaali rationaalisesti organisoituvasta tuotannon tehostamisesta sai natsi-Saksan käsitellyssä karmaisevan polttohautauksen. Järjestyksellisesti järjestetty *holokausti* noudatti tehotuotannon periaatteita maksimoidessaan tuhoalueiston toimintaa. Ei liene sattumaa, että esimerkiksi eläinoikeusliikkeen julkaisemat kuvat internetissä muistuttavat keskitysleirien vangeista säilyneitä kuvia. Sattumaa tuskin on sekään, että ylikansallisten yritysten masinoimaa globalisaatiota vastustavat maailmanparantajat (Lindholm 2005) pitävät nykyistä maailmanjärjestystä ja sen edellyttämää kulluttavaa elämäntapaa itsessään ongelmana, joka pitää poistaa, koska se periaatteiltaan muistuttaa rationaalisen ja kalkyloivan ajattelun aiheuttamasta itsetuhoon uhkasta (vrt. Gare, 1995, 1).

Omaehtainen henkilökohtaisen politiikka

Omatoimisen vaikuttamisen juuret ajoitetaan yleensä 1960-luvulle, jolloin syntyneet liikkeet otivat etäisyyttä edeltäneen vuosikymmenien vahvasti rakenneorientoituneeseen järjestöaktiivisiin. Paradigman muuttamisen ja teoreettisten kehikkojen uudelleenmuotoilun tarve tulivat ilmeisiksi yhteiskunnallisten muutosten vaikutuksesta, kun kollektiivinen kansalaistoiminta fokusoitui ja motivoitui nimenomaan vastareaktion sosiaalisten muutosten aiheuttamille epäkohdille. Uusi paradigma korosti vakiintuneen poliittisen ja yhteiskunnallisen rakenteen olevan osa ratkaistavaa ongelmaa – tai ainakin osaltaan olleen aiheuttamassa sitä – eikä näin pelkästään vakiintuneissa puitteissa toimiminen enää riittänyt (esim. Offe 1985, 844–

845). Vanhan paradigman mukaan kollektiivinen toiminta epätydyttävien asiointilojen korjaamiseksi oli suoraviivainen ja välitön prosessi, joka kanaivoitui olemassa olevien, vakiintuneiden kollektiivitoimijoiden kautta. Tätä näkemystä haastava paradigma puolestaan korosti tilanteiden hahmottamisesta asian puolesta toimimiseen johtavan prosessin avointa ja satunnaista luonnetta. (Canel 1997)

Jälkimmäisen käsityksen mukaisesti lähes mikä tahansa asia saattoi saada poliittisen ulottuvuuden ja purkautua protestinomaisena liikehdintänä. Alkutahdit post-strukturaaliselle ja jälkimodernille politiikalle lyötiin 1960-luvun kansalaistoiminnassa, joka haki innoitustaan nuoren Marxin uusvasemmistolaisista tulkinnoista (esim. Flaks 1994). Siihen vaikutti myös *henkilökohtaisen* (sukupuolen tai ihonvärin) politisoituminen (Wasserstrom 1997, 593–594; ks. myös aatehistoriallinen selvitys Pateman 1997; vrt. Offe 1985, 831).

Uusista yhteiskunnallisista liikkeistä alettiin puhua 1980-luvun puolivälin paikkeilla. Termin otti käyttöön Claus Offe kuvatessaan vapaamuotoisemmin organisoituvaa ja paikannettavaa kansalaisaktiivismia, joka korostaa organisoitumista temaattisten asioiden tai arvojen ympärille rakenteellisen organisoitumisen ja paikantumisen asemesta (Offe 1985). Uusien yhteiskunnallisten liikkeiden syntyä selitetään yhteiskunnallisten olojen, arvo- ja asenneilmaston sekä kulttuuristen toimintamallien muuttumisella (esim. Rasimus 2006). Tämä selitys ottaa huomioon yksilön näkemysten vaikutuksen haluan vaikuttaa hänen itsensä tärkeiksi kokemuksiin asioihin. Individuaalinen maailmankuva kietoutuu yksilön omaan identiteettiin ja samanmielisten seurassa se jalostuu kollektiiviseksi identiteetiksi (esim. Melucci 1996; Rinne 1999). Poliittinen mobilisaatio ja toiminta kanavoituu verkostomaisen kollektiivisen liikehdinnän kautta, jossa yksi ja sama toimija voi ottaa osaa moniin eri kampanjoihin tai protestiaktioihin. Tosin liiketutkimuksellinen ymmärrys poliittisen toiminnan luonteesta monenkeskisenä ja intersubjektiviivisena toimintana vie selitysmalleja kollektivismin suuntaan. Tutkimuksellinen mielenkiinto kohdistuu mobilisoituihin ja organisoituihin joukkoihin, ei niinkään ihmisiin niiden takana. Maailman subjektiivinen tarkastelu ja tulkinnat jäävät poliittisen toiminnan motiivien analyysissä lähinnä kuriositeeteiksi.

Subjekttiivinen refleksio henkilökohtaisen politiikassa

Viimeaikaista kansalaistoimintaa selitettäessä eräät tutkijat ovat käyttäneet sellaisia käsitteitä kuin yksilöllistyvä kollektiivinen toiminta (*individualized collective action*, ks. Micheletti 2003) sekä refleksiivinen poliittinen toiminta (ks. Häyhtiö & Rinne 2007 ja 2008). Mainitut selittämismallit eroavat *perinteisestä* kollektiivisiin identiteetteihin pohjautuvista uusien yhteiskunnallisten liikkeiden selitysmalleista siten, että niissä politikointi saattaa lähteä sellaiselta yksilötasolta, jolla ei ole kiinnityspintaa mihinkään yhteiskunnalliseen liikkeeseen. Kumpikin selitysmalli kylläkin mahdollistaa myös toiminnan kollektiivisen mobilisoinnin ja organisoitumisen, mutta sellaisella tavalla jossa kollektiivitoimijat syntyvät asiakohtaisesti toiminnan seurauksena. Nykyisen kaltaista poliittista osallistumista ei tyydyttävästi kyetä selittämään vanhoilla malleilla, joissa valtio *versus* kansalaisyhteiskunta yhdessä luovat eräänlaisen *metateoreettisen kehikon*, eli kansalaisten poliittinen toiminta ja osallistuminen määrittävät suhteessa politiikan instituutioihin (Rinne 1999, 147). Käyttöön otettu refleksiivisen politiikan käsite puhuttaessa yksilöllistyvästä politiikasta on tunnusmerkittävästi rakenteista irrallaan olevaa verkostomaista ja joustavasti organisoituvaa (*fluid*) toimintaa (McDonald 2006, 9).

Refleksiivisyydellä viitataan sellaiseen poliittiseen toimintaan, jossa yksilöllisten poliittisten arvioiden merkitys politikoinnille korostuu. Poliittisen arvioinnin ajatuksen on tehnyt tunnetuksi Hannah Arendt, jonka mukaan poliittisen mahdollistuminen kumpuaa yksilöiden arvioinneista, joissa toimijat luovat väliinsä poliittisen tilan omia intressejään artikuloimalla. Näin toimijoiden väliin syntyy eräänlainen välitila, *inter-esse*, jonka Arendt tulkitsee politiikan paikaksi eli *maailmaksi*. (Arendt 1958, 190) Hannah Arendtin (1958) mukaan maailma [*Welt / World*] muodostuu aina subjektien väliin toiminnassa, kyseessä on *inter-esse*-tila, joka erottaa subjektit toisistaan että samanaikaisesti mahdollistaa saman tilan jakamisen (Arendt 1958). Maailman konstituoitumiselle on välttämätöntä, että se muodostuu samaan aikaan toimivien subjektien välille. Tässä maailmassa valitsee pluralistinen mielipiteiden kirjo ja eri intressien törmäessä syntyy politiikka. Poliittinen arviointi tai arvio on kykyä nähdä tilanteen tarjoa-

mia mahdollisuuksia politiikan tekemiseen, politikointiin. Tässä mielessä arvio muistuttaa Palosen politisoinnin (Palonen 1993) käsitettä, muttei ole sen kanssa kuitenkaan identtinen, sillä arvio on toimijan itsensä kyky, *potentia*, muodostaa merkityksiä, jotka voidaan politisoida poliittisesti toimimisen mahdollistamiseksi. Kyseessä on siten machiavellilainen *virtu* hyödyntää kontingentisti avautuvia mahdollisuuksia (vrt. Arendt 1961, 153; Parvikko 1996; Lappalainen, 2002, 67; Segerberg 2005, 83). Palosella politisointi on totalisoivampi operaatio, politiikan pelitilan avaus, johon hän ilmeisen implisiittisesti olettaa sisältyväksi poliittisen arvion sitä kuitenkaan selkeästi lausumatta¹. Poliittisen arvion kyky on siten paloslaisen politikoinnin epistemologinen ja välttämätön edellytys. Poliittista arviota ei myöskään pidä sekoittaa poliittisen lukutaidon käsitteeseen, vaikka tässäkin tapauksessa käsitteillä on ilmeisiä yhtäläisyyksiä. Poliittinen lukutaito (Paloheimo & Wiberg 1997) nähdäkseni viittaa politiikan agentin herkkyyteen ja valmiuteen toimia poliittisesti vastaantulevissa kontingenteissa tilanteissa. Mutta tämäkin vaatii pohjakeseen poliittisen arvion kulloisestakin tilanteesta.

Poliittisten interventoiden henkilökohtaistuminen ja yksilöllistyminen näkyy erityisesti horisontaalista viestimistä mahdollistavassa, interaktiivisessa Web-ympäristössä (Häyhtiö & Rinne 2007). Verkon potentiaali helppopääsyyisine ja helposti käytettävine julkisuustiloineen lisää *asiakohtaiseksi politikoinniksi* nimetyn poliittisen toiminnan sekä kansalaistoimijoiden masinoimien vastakampanjoiden määrää. Lisäksi se avaa uusia pelitiloja ja paikkoja politikoinnille. Aiemmin vaihtoehtoisen ja subjektiiivisesti motivoituneen politikoinnin paikkoina olivat mm. kadut, kauppapaikat ja rakennustyömaat. Kehittyvän digitaalisen teknologian myötä houkuttelevaksi toimintaympäristöksi on noussut verkon virtuaaliset julkisuustilat, joita hyödyntävät niin vakiintuneet poliittiset toimijat kuin yksittäiset kansalaiset. Horisontaalisesta kommunikaatiosta on tullut sellaista poliittista toimintaa, jolla ilmaistaan omaa persoonaa, arvoja, kuulumista johonkin ryhmään, elämäntapaa, sitoutu-

¹ Varsin kattavan ja tarkan selvityksen implisiittisen ja lausumattoman merkityksestä politisoitumisen aktille tarjoaa Alexandra Segerberg (2005) väitöskirjassa *Thinking Doing*.

mista ja osallisuutta. Lisäksi yksilöllistyvän refleksiivisen toiminnan myötä on internetissä kehittynyt uudentyyppistä mobilisoitumista ja kiinnittymistä vaikuttavaan toimintaan, eli *parveilua* (*swarming*). Tällä tarkoitetaan sellaista osallistumista, jossa ihmiset yksilöinä, omalla ajallaan ja omasta tahdostaan, vierailevat kiinnostavilla ajankohtaisilla sivustoilla ja, kokiessaan asian läheiseksi tai tärkeäksi, päättävät ottaa osaa käynnissä olevaan kamppailuun. Parveilu ja siitä seuraava osallisuus eivät vaadi kovinkaan kummoista sitoutuneisuutta itse kampanjaan, mutta kävijämäärien kasvu houkuttaa myös muita vierailemaan sivustoilla. Näin tietoisuus itse kamppailusta lisääntyy ja muuttuu yleisemmin kiinnostavaksi ajankohtaisilmioiksi. Yksilölähtöisen refleksiivisen politiikan prosessikuvauksena voi pitää esimerkiksi Lordin maskittomien kuvien julkaisun aiheuttamaa protestikampanjaa (ks. Häyhtiö & Rinne 2008).

Omatoiminen agendan määrittely antaa aloitteen kansalaislähtöiselle poliittiselle toimijalle ja voimistaa (*empower*) yksilölähtöistä politikointia. Heideggerilaisittain pejoratiivinen *kuka tahansa* (*das Man*) on politiikan transformaatioissa saamassa uuden positiivisemmän tulkinnan. Heideggerin kuuluisa luomus *das Man* viittaa joukkosieluisuuteen ja itsestään pois hairautumiseen (*Verfallen*). Ihminen ikään kuin luopuu itsestään ja omista autenttisista tuntemuksistaan ja pyrinnoistään ja mukautuu ympäröivän maailman vaateisiin. Toisin sanoen ihminen toimii kuten hän olettaa, että hänen oletetaan toimivan. Näin ihminen luovuttaa sisäisen vapautensa ja varsinaisuutensa (*eigentlichkeit*) sulautuen kasvottomaan kollektiiviseen massaan ja mukautuen epävapaaseen omasta itsestään vieraantuneeseen eksistenssiin (Heidegger 1986, §27; erinomainen tulkinta käsitteestä ks. Jalava 2000).

Yksilön vallan, erityisesti aloitevallan, kasvun on huomannut myös liike-elämä, joka on yleensä ketterämpi haistamaan vaihtuvia trendejä kuin akateeminen perustutkimus. Vuoden 2006 heinäkuun numerossaan yhdysvaltalainen *Business 2.0* -lehti kokosi listan 50 talouselämän vaikutusvaltaisimmasta henkilöstä (ks. *Business 2.0*). Listan henkilögalleria oli luonnollisesti kovin amerikkalaispainotteinen. Silti ns. tavanomaisten epäilyjen, eli Bill Gatesin, Steve Jobsin, Rupert Murdochin ja muiden tietokone-, bisnes- tai mediamogulien, ja jopa ”öljydespoottien” edelle listan ykköseksi kiilasi ”you” eli *sinä*. Samainen *sinä* voitti *Time*-leh-

den vuoden henkilön tittelin joulukuussa 2006. (Wyld, 2007, 12).

Huomionarvoista näissä kunniamaininnoissa on, että kummassakin *sinä* tarkoittaa *ketä tahansa* ja kaikkia meistä. Se tarkoittaa yksilöllistynyttä toimijaa, joka kykenee toisten ”*sinien*” kanssa kollektiiviseen sosiaaliseen ja poliittiseen toimintaan verkkoympäristössä. Lähtökohtana niin poliittiselle, sosiaaliselle kuin taloudelliselle toiminnalle, on yksilö, joka kykenee arviointiin. Arvioinnin seurauksena yksilöiden yksittäisten tekojen summana muodostuu kollektiivinen liikehdintä, joka avaa toimijalle vaikuttamisen kanavan, tavan ja jopa ryhmäkuulumisen tunteen (Micheletti 2003, 16,23,29). *Sinä* vuoden henkilönä on itsestään tietoinen arviointeja tekevä peilikuva Heideggerin *das Man*:ista.

Poliittisen toiminnan fenomenologinen perusta

Fenomenologisessa asenteessa kohdetta lähestytään maailmaan kuuluvana ilmiönä, jossa myös maailmaan kuuluva tarkastelija pyrkii sitä ymmärtämään. Fenomenologisen analyysin ontologian kannalta on välttämättömän tärkeää tiedostaa tutkijan oma positio ja se, että tarkasteltavan ilmiön ymmärtämisessä on ennen kaikkea kyse tarkkailijan itsensä esittämästä subjektiivisesta tulkinnasta. Maailma ja elämä kietoutuvat yhteen subjektiivisessa kokemuksessa. (Berndtsson et al. 2007, 259–260; Zahavi 2007, 79) Analyysi ulkoisesta todellisuudesta ei synny tyhjistä, vaan subjektin tietoisissa reflektioissa sen kanssa. Fenomenologia pyrkii esittämään yksityisen tulkinnan tai kuvauksen maailmasta, jossa elämme. Samalla tämän tulkinnan tulee kuitenkin olla myös jaettavissa ja yleinen. Se, miten tässä onnistutaan, riippuu paljolti tulkinnan tueksi esitettävästä argumentaatiosta eli siitä, miten hyvin tutkija saa *tolkun* tutkittavastaan.

Fenomenologisessa asenteessa huomio kiinnitetään yksikön ensimmäiseen persoonaan; fenomenologia on leimallisesti *minän* filosofiaa. Poliitiikan fenomenologinen tarkastelu alkaa yksilön reflektiosta itseään ympäröivään todellisuuteen ja sen intuitiiviseen käsittämiseen jollakin tavalla (Cromwell 2000, 11). Tässä kokemuksessa yksilö suuntautuu ympäröivään todellisuuteen, kokee ja mieltää sen jonakin, mihin hän ottaa kantaa, tulkitsee ja arvottaa. Tämä kokemus on relevantti myös sellaisessa politiikan kontekstissa, jossa poliittisuus

tarkoittaa erilaisten mielipiteiden kirjoa eli pluralismia, erilaisia näkemyksiä hyvästä ja pahasta, vaihtoehtoisia toimintalinjoja jonkin asian suhteen, jne. Fenomenologisen politiikan lähtökohdan voisi kiteyttää iskulauseen omaiseen muotoon: ”*maailma minussa – minä maailmassa*”, joka oli täydentävä otsikko Juha Varton toimittamassa pienessä viisaassa kirjassa *Fenomenologeja* (Varto toim. 1989), jossa pohdittiin maailmaa kontemploivan minän maailman kontemplaatiota. Kirjan lähtökohta oli tarkastella sitä, mitä *minän* maailmassa oleminen on suhteessa *minän* sille antamiin merkityksiin.

Maailmaa reflektoidessaan *minä* suuntautuu siihen ja merkityksellistää sen jonakin. Kyse on siitä, että tarkasteltava ilmiö koetaan jonakin, toisin sanoen se saa joitakin merkityksellisiä ja mielellisiä attribuutioita, jotka tarkoittavat kokevalle *minälle* jotakin, mikä määrittää kokemuksen (*erfahrung*) tai elämyksen (*erlebnis*) luonteen (Husserl 1976, 200–2002). Tällaisesta reflektiosta fenomenologian parissa puhutaan *tajunnan intentionaalisuutena*. Asioiden, tai fenomenologisen tarkastelun yhteydessä ilmiöiden, todellinen luonne (tai olemus) paljastuu mielen sisäisessä tietoisuuden aktissa. Maailman ymmärtäminen on siten prosessi, jossa ulkoisen todellisuuden monet tasot kohtaavat sisäisen ymmärtämishorisontin, ja jossa maailma selittyy *sellaiseksi kuin subjekti sen kokee*. Yksilön itsensä jo eletty elämä ja odotukset tulevasta vaikuttavat luonnollisesti siihen tapaan, miten maailmaa merkityksellistetään ja mihin seikkoihin subjektiivinen tulkinta kiinnittyy tai painottuu. Tulkinnat ovat aina joko huonommin tai paremmin perusteltuja näkemyksiä jostakin. Fenomenologisen asenteen mukaisessa maailman merkityksellistämässä pyritään sovittamaan ikaikainen filosofinen kiistakysymys *internalismin* ja *eksternalismin* vaikutuksesta tietoisuuden filosofiaan. Tässä debatissa on hyvin lyhyesti sanottuna kyse siitä, miten subjektiivisen tietoisuuden ulkoisen todellisuuden ymmärtäminen ymmärretään. Internalismin mukaan todellisuuden ymmärtäminen tapahtuu puhtaasti tietoisuuden sisäisten rakenteiden ansiosta, kun eksternalismi puolestaan väittää yksilöllisten kokemusten juontuvan yksilön suhteesta ulkoiseen ympäristöönsä (ks. tästä keskustelusta enemmän Zahavi 2004). Fenomenologisessa analyysissä sekä tietoisuudelle että ulkoiselle todellisuudelle on oma korvaamaton paikkansa.

”Maailma minussa”

Fenomenologisen lähestymistavan hedelmällisyys korostuu ajateltaessa politiikan ja poliittisen toiminnan yksilöllistyvää tendenssiä, joka perustuu yksilön omiin poliittisiin arviointeihin toiminnan suunnan vaihtoehdoista päätettäessä. Fenomenologisen intentionaalisuuden avulla on mahdollista pureutua siihen prosessiin tai ajattelutapahtumaan, missä subjekti elää jotakin tilannetta. Voidaan myös kysyä, miksi hän kokee sen tietynlaisena. Näiden kokemusten ja odotusten leikkauspisteessä toimiva *minä* valitsee oman tiensä. Kyseessä on siten viime kädessä arviointiin perustuva näkemys, joka on valintojen takana, joka korostaa henkilökohtaisen poliittisen arvion subjektiivista ja yksilöllistä kannan ottamista osana poliittista kansalaisuutta. (Esim. Cromwell 2000, 28; Barney 2007, 39–40)

”Minä maailmassa”

Husserlin viimeisimmän vaiheen filosofoinnissa painopiste on intersubjektiivisuuden teemojen tarkastelussa elämismaailman (*Lebenswelt*) käsitteen avulla. Elämismaailman käsitteen ytimen muodostaa käsitys, jonka mukaan *eläminen* ja *maailma* muodostavat kompleksisen ja keskinäisen riippuvuuden määrittäen kokemuksia, tai muodostaen niille ontologisen pohjan. Maailmassa eläminen on siten samanaikaisesti mitä syvimmin henkilökohtainen ja jaettavissa oleva kokemus (ks. esim. Husserl 1970; Berndtsson et al. 2007, 259; Zahavi 2007, 74). Elämismaailma on perusta, jolta erilaiset inhimilliset projektit nousevat, koska käsitteellinen ajattelu perustuu elämismaailmalliselle esikäsitteelliselle ajattelulle ja olemiselle (Waldenfels 1979, 126).

Elämismaailman fenomenologia voidaan ymmärtää kiihkeäksi refleksiiviseksi toimeliaisuudeksi, jossa pyritään maailmasta tietämisen ja totuuden alkulähteille ja pohtimaan tämän pyynnön merkitystä poliittisen osallistumisen ja toiminnan muodoille. Fenomenologinen politiikan analyysi muodostaa eräänlaisen matriisin tai verkostorakennelman (*nexus*). Tässä verkostomaisessa matriisissa toimiva yksilö ja hänen toimintaympäristönsä ovat analyttisesti toisistaan erotettavissa, mutta eivät redusoitavissa toisiinsa. Tämän matriisin ansiosta voidaan samalla kertaa huomioida niin ympäröivä sosiaalinen ja poliittinen konteksti kuin

myös siinä toimiva partikulaari yksilö. Kaiken lisäksi voidaan arvioida tämän refleksiivisen tietoisuuden vaikutusta tilanteessa tapahtuvaan poliittiseen toimintaan, sen tyylihin, osallistumiseen ja sitoutumiseen. (Jung 1979; Rinne 1999, 160–161).

Poliitiikan ja poliittisen luonnetta koskevien arvostelmien ongelmaiseksi nouseekin se, että niistä voidaan sanoa melkein mitä tahansa, ja mikä tahansa arvostelma voi olla merkityksellinen ja sisällöllinen jossakin kulttuurissa, sosiaalisessa ryhmittymässä tai subjektiivisessa arvioinnissa. Subjektiiviset käsitykset siitä, mikä on poliittista tai politiikkaa vaihtelevat yksilöllisesti. Jos asiaa ajatellaan puhtaasti poliittisen kontekstissa ja poliittisen toiminnan valossa, niin tilanteissa hahmotetut arvionnit tapahtuvat fenomenologisesti ilmaisten niin kutsutun *um-zu* -rakenteen (jonkin kautta jotakin varten, tai jotta-rakenteen) avulla. Tämän rakenteen on tehnyt tunnetuksi Heidegger (1986). *Um-zu* -rakenteen avulla esimerkiksi vasara saetaan mieltää esineenä, joka on tarkoitettu vasaroinnista varten. Näin myös mielenosoitus voidaan ymmärtää omien poliittisten kantojen esittämiseksi, salakuvaus tehotuotannossa käytettyjen eläinten kohtelun julkistamiseksi ja ihmisten asenteiden muuttamiseksi jne. Vaihtelevissa tilanteissa, joissa politikoidaan, politisoidaan, käydään kamppailuja ja tehdään päätöksiä, poliittinen toimija miettii, miten hän saa toiminnalleen tavoitellun vaikutuksen.

Poliittisen toiminnan yksilöityminen

Refleksiivisessä politiikassa toimijan kyky tehdä tarkoituksenmukaisia arviointeja toimintansa suunnasta ja käytettävistä keinoista vaihtelevissa tilanteissa korostuu. Samoin korostuu julkisuuden ja julkisuustilojen merkitys toiminnallisen politiikan perspektiivistä. Poliittinen toimija on ikään kuin esiintyvä taiteilija. Oleellista politiikan käsitteen määrittelyssä ei siten ole sen tekemisen paikka, vaan ennen kaikkea sen toiminnallinen luonne. Poliittisesta toiminnasta tulee enenevässä määrin itse määrittelyistä lähtökohdista ponnistavaa sitoutumista jonkin asian puolesta tai jotakin vastaan vaikuttamista. Tästä seuraa, ettei oikeastaan voi olla mitään yleisiä totuuksia tai arvoja, vaan kaikki totuudet ja arvot ovat tilannekohtaisia, subjektiivisia ja ympäristöönsä sidottuja. (Pulkinen 1996, 45, 59; Akinwumi 2006, 370). Tämä kieltää universaa-

lin politiikkakäsityksen kuin myös universaalien poliittisuuden. Paradoksaalista kyllä, tilanteiden ja kontekstien ainutkertaisuus mahdollistavat minkä tahansa ilmiön politisoitumisen. Tämä näkyy jokapäiväisessä elämässä ja vaikuttaa tapaan tulkita ja arvottaa ympäröivää todellisuutta. Näin yksilö ei pelkäästään reflektoi kokemuksellisuutta, vaan myös tulkitsee todellisuutta ja arvioidessaan luo merkityksiä itselleen.

Subjektuudella ei ole siten pysyvää muotoa tai olemusta (Akinwumi 2006, 369), vaan se konstituoituu joka tilanteessa uudelleen ja on riippuvainen mm. materiaalisesta ympäristöstä, arvioinneista, historiallisesta kontekstista ja muista toimijoista. Tällainen lukutapa kiistää niin pysyvän subjektuuden kuin pysyvän identiteetin, mutta ei toimijuutta (*agency*) tilanteessa. Toimija voi milloin tahansa pyrkiä politisoimaan minkä ilmiön hyvänsä, ja siten onnistua tietoisesti rikkomaan konsensuaalisen politiikan koodiston. Esimerkkeinä voi mainita yllyttävät pelinavaukset ja vaatimukset, kuten vaikkapa ”olkaamme realisteja – vaatikaamme mahdolltomia”. Niiden avulla toimijat asemoivat itsensä konfliktuaaliseen suhteeseen vastustamansa ilmiön tai asiointilan kanssa. Subjektulähtöinen arviointi määrittelee toiminnan suuntaa suhteessa toisten toimijoiden odotuksiin ja oletettuihin kokemuksiin. Samalla se mittauttaa tavoitteet poliittisissa mahdollisuusrakenteissa. Arvopluralismi tarjoaa moniaineksisen pohjan poliittiselle toiminnalle ja avaa keskusteluun uusia agendoja, eli politisoi aiemmin tabuina pidettyjä asioita kuten rock-musiikon oikeutta yksityisyyteen tai eläinten oikeuksia ja ihmisten velvollisuuksia niitä kohtaan.

Poliittisesti aktiivisesta kansalaisesta tulee vaihtuvia toiminnallisia konteksteja ja tilanteita hyödyntävä poliittinen kuluttaja (Meyer 2007, 57). Subjektiiviset arvovalinnat, uusien elämäntapojen ja -tyyliin esiinmarssi, yksilöllisten ratkaisujen korostaminen, asioiden tekeminen lähipiirissä ja pienessä mittakaavassa oma-aloitteisesti ovat tunnusmerkillisesti uudenlaisen kansalaistoiminnan agendalla, jonka myötä poliittisen osallistumisen ja toiminnan motiivit nousevat henkilökohtaisen, koetun ja eletyn elämän alueilta. Konfliktien ja intressien yksilöistymisen ei merkitse politiikkaan kyllästyminen, vaan vaikuttamista horisontaalisesti. Aktivistien toiminnallisen poliittisen aktiviteetin ja mobilisaation perimmäinen tavoite on subjektiivisen hyvinvoinnin parantaminen, itse määritellyn hyvän edistäminen ja elämän laadun nostaminen

(Rinne 1999, 152). Toisinaan vaikuttavuutta keskeisemmäksi nousee uusien ajatusten ja arvojen tuominen julkisuuteen, innovatiivisten toimintamuotojen kehittäminen, sosiaalinen yhdessäolo ja keskustelut maailmankatsomuksista (Lindholm 2005, 152–153, 182).

Henkilökohtaisella tasolla on tärkeää, että poliittisuuden ilmi tuleminen edellyttää subjektiivista, omakohtaista arviointia tilanteesta ja siinä ole-

misen sekä vaikuttamisen tavoista. Näin nähtynä Schmittin (1976) klassinen jaottelu *ystäviin ja vihollisiin* poliittisen tunnusmerkillisenä määrittelijänä taipuu notkeasti refleksiivisen politiikan ja arendtilaisen poliittikkakäsityksen tarpeisiin. Samalla se heittää haasteen ideologispuhujaisille mobilisaation ja osallistumisen selityksetyksille, sekä avaa tilan toisenlaisille tavoille toimia, osallistua ja vaikuttaa poliittisesti.

LÄHDELUETTELO:

- Arendt, Hannah. 1961 [1954]. *Between Past and Future. Eight Exercises in Political Thought*. New York: Penguin Books.
- Arendt, Hannah. 1958. *The Human Condition*. Chicago & London: The University of Chicago Press.
- Akinwumi, Akinbola. E. 2006. A Singular Time, or a Separated Continuum? Unthinking modernity/postmodernity. *Time & Society* vol. 15 No.2/3, 365–372.
- Barney, Darin. 2007. Radical Citizenship in the Republic of Technology: A Sketch. Teoksessa Dahlberg, Lincoln & Siaperä, Eugenia (toim.). *Radical Democracy and the Internet*. Houndmills, Basingstoke, Hampshire and New York: Palgrave: McMillan.
- Berndtsson, Inger, Claesson, Silwa, Friberg, & Joakim, Öhlén. 2007. Issues about Thinking Phenomenologically while Doing Phenomenology. *Journal of Phenomenological Psychology* 38 (2007), 256–277
- Business 2.0 July*. 2006 [www-dokumentti]. Saatavilla <http://money.cnn.com/2006/06/21/technology/10dontmatter.biz2/index.htm>. Luettu 28.8.2007
- Canel, Eduardo. 1997. New Social Movement and Resource Mobilization: The Need for Integration. Teoksessa Kaufman, Michael & Dilla, Haroldo (toim.), *Community Power and Grassroots Democracy*. London: Zed Books.
- Cromwell, Steven Galt. 2000. Who is the Political Actor? An existential Phenomenological Approach. Teoksessa Thompson, Kevin & Embree, Lester (toim.), *Phenomenology of the Political, contributions to Phenomenology*, Vol 38, s. 11–28.
- Flaks, Richard. 1994. The Party's over. Teoksessa Johnston & Laraña & Gusfield (toim.), *New Social Movements: From Ideology to Identity*. Temple University Press: Philadelphia.
- Gare, Aaron. 1995. *Postmodernism and the Environmental Crisis*. London, Routledge.
- Heidegger, Martin. 1986 [1927]. *Sein und Zeit*. Tübingen: Niemeyer.
- Husserl, Edmund. 1984 [1990/1] *Logische Untersuchungen 2.1.* (LU 2.1). Husserlian Band XIX/1. Haag: Martinus Nijhoff.
- Husserl, Edmund. 1976 [1913]. *Ideen zu einer reinen Phänomenologie und die transzendente Philosophie I.* (IDEEN I). Husserliana Band III/I. Haag: Martinus Nijhoff.
- Husserl, Edmund. 1977 [1936]. *Die Krisis der Europä-*
- ischen Wissenschaft und die transzendente Phänomenologie.* (KRISIS). Hamburg: Felix Meiner Verlag.
- Husserl, Edmund. 1970. *The Crisis of European Sciences and Transcendental Phenomenology*. Käännös David Carr. Evanston: Northwestern University Press.
- Häyhtiö, Tapio & Rinne, Jarmo. 2007. Satunnaisesta poliitikosta refleksiiviseksi toimijaksi – Poliittisen osallistumisen muutoksesta. *Poliitikka* 49:2, 76–91
- Häyhtiö, Tapio & Rinne, Jarmo. 2008. Hard Rock Hallelujah! Empowering Reflexive Political Action on the Internet”, *Journal for Cultural Research*, Vol. 12, issue 1 (tulos).
- Jalava, Marja. 2000. *Historiallisia Arvosteluja 7/2000: Olemisen ja aika ”Miksi on olemassa ylipäätään jotakin, pikemminkin kuin ei mitään?”*. Saatavilla, <http://www.helsinki.fi/hum/hist/yhd/julk/arviot/heidegge.html>. Luettu 28.8.2007
- Jung, Hwa Yol. 1979. *The Crisis of Political Understanding: A phenomenological Perspective in the Conduct of Political Inquiry*. Pittsburgh: Duquesne University Press.
- Keck, Margaret & Sicking, Katherine. 1998. *Activist beyond borders: advocacy networks in international politics*. Ithaca, NY: Cornell University Press.
- Lappalainen, Pertti. 2002. *Poliittisen tyylin taito*. Tampere: Vastapaino.
- Lindholm, Arto. 2005. *Maailmanparantajat. Globalisaatiokriittinen liike Suomessa*. Helsinki: Gaudeamus
- McDonald, Kevin. 2006. *Global Movements: action and culture*. Oxford, UK: Blackwell Publishing.
- Melucci, Alberto. 1996. *Challenging Codes*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Meyer, S., David. 2007. *The Politics of Protest. Social Movements in America*. Oxford, New York: Oxford University Press.
- Micheletti, Michele. 2003. *Political virtue and Shopping: Individuals, Consumerism, and Collective Action*. New York: Palgrave Macmillan.
- Offe, Klaus. 1985. New Social Movements: Challenging the Boundaries of Institutional Politics. *Social Research*, Vol. 52, No. 4, 812–868.
- Paloheimo, Heikki & Wiberg, Matti. 1996. *Poliittikan perusteet*. Porvoo: WSOY.
- Palonen Kari. 1993. Introduction: From Policy and Polity to Politicking and Politization?. Teoksessa Palonen & Parvikko (toim.) *Reading the political, exploring the Mar-*

- gins of Politics*. Tampere: The Finnish Political Association.
- Parvikko, Tuija. 1996. *The Responsibility of Pariah: The Impact of Bernard Lazare on arendt's conception of Political action and judgement in extreme situations*. Jyväskylä: Jyväskylä University Press.
- Pateman, Carole. 1997 [1980]. "The Fraternal Social Contract". Kirjassa Goodin, Robert, E. & Pettit, Philip (toim.) *Contemporary Political Philosophy*. Blackwell Publisher: Oxford, UK, [alunperin julkaistu *The Disorder of Women*, Polity Press 1980, s. 33–57].
- Pulkkinen, Tuija. 1996. *Postmodern and political agency*. Helsinki: Hakapaino.
- Rasmus, Ari. 2006. *Uudet liikkeet. Radikaali kansalaisaktivismi 1990-luvun Suomessa*. Acta Electronica Universitatis Tamperensis; 565. Saatavilla <http://acta.uta.fi/pdf/951-44-6758-2.pdf>
- Rinne, Jarmo. 1999. Ympäristövallankumouksellista ja eläinten oikeuksien politiikkaa. teoksessa Pertti Lappalainen (toim.) *Tyylikästä kansalaisaktivismia. Tampereen yliopiston Poliitiikan tutkimuksen laitoksen julkaisuja 11/1999*.
- Schmitt, Carl. 1976 [1917]. *Concept of political* [Der Begriffe des politischen]. New Brunswick, New Jersey: Rutgers University Press.
- Segelberg, Alexandra. 2005. *Thinking Doing. The Politicisation of thoughtless action*. Stockholm: Stockholm Studies in Politics 111.
- Zahavi, Dan. 2004. Husserl's Noema and the Internalism-Externalism Debate. *Inquiry* 47, 42–66.
- Zahavi, Dan. 2007. Subjectivity and the First-Person Perspective. *The Southern Journal of Philosophy* Vol. XLV, 66–84.
- Waldenfels, Bernhard. 1979. *Die Abgründigkeit des Sinnes*. Kritik an Husserls Idee der Grundlegung. Teoksessa Ströker, Elisabeth (toim.) *Lebenswelt ind Wissenschaft in der Philosophie Edmund Husserls*, Frankfurt am Main Vittorio Klostermann.
- Varto, Juha. 1989 (toim). Fenomenologeja: Maailma minussa minä maailmassa, *Filosofisia tutkimuksia Tampereen yliopistosta*, Vol. 1, 1989.
- Varto, Juha. 1992. Fenomenologinen tieteen kritiikki. Tampere: *FITTY 30, SUFI-tutkimuksia 1*.
- Wasserstrom, Richard, A. 1997. "Racism, Sexism, and Preferential Treatment: an Approach to the Topics". Kirjassa Goodin, Robert, E. & Pettit, Philip (toim.). *Contemporary Political Philosophy*. Blackwell Publisher: Oxford, UK, [alunperin julkaistu *UCLA Law Review*, 24, s 581–622].
- Wyld, David C. 2007. The Blogging Revolution: Government in the Age of Web 2.0. *E-Government Series. IBM Center for The Business of Government*. Luettu 16.8. 2007. Saatavilla <http://www.businessofgovernment.org/pdfs/WyldReportBlog.pdf>

Sanomalehti

Muutoksen Kevät: Ympäristövallankumouksellinen aikakauslehti. Ilmestyneet numerot 1996–2003.